

Rok 1620: Reformace katolická 11.

Dnes se katolictví naklonění historici pokoušejí přepisovat pobělehorskou historii, kterou vykreslují jako rozkvétající barokní období, ve kterém se většina nekatolíků radostně vrátila do lůna Církve.

Další čtení na pokračování knihy Tomáše V. Bílka Reformace katolická aneb obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské, která vyšla v roce 1892. Poskytne nám bohaté autentické informace z tohoto období a dobový katolický pohled na události po bitvě na Bílé hoře.

Rok 1620: Reformace katolická 11.

Z toho patrně, že i nejpřísnější císařské nařízení nebyla s to, aby vypudila ze země praedikanty, které mnozí majetníci statků přechovávali, takže oprava náboženství v krajích i od některých katolických vrchností nebyla dle císařského nařízení předsevzata zvláště proto, aby poddaní ze statků neutíkali, jak se to všude dalo, kde reformace přísně prováděti se počala.

Z té příčiny jakož i z *nedostatků kněží katolických*, o němž jsme již v předešlém pojednali, nedařila se reformace na statech soukromých, duchovních i komorních.

Jiná příčina nezdaru reformace lidu poddaného spočívala v tom, že nejenom nekatoličtí držitelé statků, zvláště Vilém Vchynský z Vchynic a David Henrych z Černhausu, nýbrž i mnohé vrchnosti katolické, zejména Albrecht z Waldšteina a Jan Rudolf Trčka na panstvích svých měli *nekatolické hejmany, správce a jiné úředníky*, kteří, hledíce k tomu, aby statky jim svěřené nezapustly, proti vůli císařské, mnohými patenty v království Českém vyhlášené, lid poddaný k náboženství katolickému přivést se nesnažili, nýbrž dotčená císařská poručení v příčině reformace vydaná proti zjevnému a patrnému jich smyslu, jakoby se na lidi poddané nevztahovala, podle vůle své vykládali, tím způsobem nedbalostí svou barvili a přikrývali a tak lid poddaný v neposlušnosti utvrzovali. Pročež vedle císařské resoluce rozkázáno bylo 11. ledna r. 1626., aby propuštění byli všickni úředníci, hejtmané a vladaři (regenti) statků, kteří by do příštích Velikonoc nepřistoupili k náboženství katolickému; kteří by však se prokázali v tom poslušnými, ubezpečeni býti měli císařskou milostí a povýšení v úřadech. (Arch. místodrž. R. 109/39.) — Mimo to král. místodržící majetníky statkův a jejich hejmany často napomínal, aby lidi poddané, v bludech sektářských vězící, nejprve skrze pořádné, učené a pobožné kněze, buď vlastní faráře, aneb jestliby takových k tomu způsobilých kněží na statech dostatek nebylo, tehdy vyžádající sobě z kollejí jesuitských některého patera, skrze něho víře katolické vynaučiti dali; potom aby také sami příkladem jiných vrchností katolických v reformaci pracovali a ji ne od nejnižších, ale hned od úředníků, purkrabí i jiných správcův a písařů na statech zůstávajících (pokudž ti také nekatoličtí jsou) počali, je k víře katolické přivést, tudy jiným lidem poddaným k následování

jich cestu protřítí a dobrý příklad ukázati a tak všechny lidi správě své svěřené k poznání a naplnění boží a císařské vůle získati a přidržeti hleděli. Kdyby pak někteří poddaní z úmyslu byli tvrdošijní a přece své vůle užívati a poznalé pravdě odpíráti chtěli, ti i naposledy již bez ušetřování slušně přísnějším způsobem *i vězením a tužším o samém chlebě a vodě postem* na katolickou víru skutečně přivedeni býti měli.

Avšak ani tato nařízení neměla z příčin uvedených účinku valného, jak z následujících případův i na komorních a duchovních panstvích vysvítá. Dne 20. prosince r. 1624. poručil král. místodržící kníže z Lichtenšteina jménem a na místě císaře *hejtmanu cís. panství Dobříšského* Václavu Mladotovi ze Solopisk, aby lidí poddaných hned napomenul, aby v jistém čase přistoupili k náboženství katolickému. Načež jsou všickni sousedé městyse Dobříše žádali, aby při svém předešlém náboženství byli zůstaveni, v čemž se s nimi i mnozí lidé robotní z vesnic srovnali; toliko někteří se ohlásili, že by se dle císařské vůle řídití chtěli, kdyby jim kněží katoličtí k vyučování byli dáni. Ale poněvadž žádný kněz katolický na ten čas ani před tím na Dobříši nebyl a také tam dosazen býti nemohl, vyžádal si hejtman jednoho kněze z kláštera zbraslavského. Nicméně zůstali sousedé dobříšští ve svém odporu předešlém; pročež učiněn od hejtmana návrh, *aby jim byly zastaveny živnosti a obchody*, dokud by od svých bludů neodstoupili. Avšak král. komora 10. března r. 1625. nařídila, aby hejtman obzvláště nejpřednější měšťany ještě jednou přísně napomenul, a jestliže sobě neusmyslí, se jim z gruntů J. M. C. vyprodati nebo je jinším způsobem k výstraze jiných strestati poručil. (R. 109/12.) — Podobné nařízení dáno bylo od knížete z Lichtenšteina 20. prosince r. 1624. všem hejtmanům komorních panství, zvláště pak hejtmanům císařských *panství Krivoklátského, Zbirovského a Točnického* s tím doložením, aby zaslali seznamy všech lidí poddaných, kteří k víře katolické přistoupiti nechtějí, a aby očekávali další nařízení, jak se má nakládati s takovými poddanými tvrdošijnými a jejich statky. Dle zprávy hejtmana zbirovského přislíbili posledního února r. 1625. téměř všickni poddaní panství Zbirovského, zvláště *v městečku Mýtě* k přijímání pod jednou přistoupiti. Ale poddaní na panství Točnickém z větší části ne-

chtěli upustiti od náboženství svého, jmenovitě ve vsi *Hředlech* z 28 osedlých 25, v *Úzově* z 19 osedlých 17, v *Zdicích* z 27 osedlých 26, v *Chodouni* a v *Kublově* všickni osedlí, totiž po 9, v *Bavoryně* všickni 4 osedlí a v *Chlustině* všech 10 osedlých. (R. 109/12.)

Užívání prostředků příkřejších k obrácení lidu.

Když takto nedařilo se obracování lidí poddaných na víru katolickou r. 1624. a roku příštího, uznáno bylo za nutno, aby se tvrdošijnost lidu zlomila tak jako obyvatelů měst královských přísnějšími prostředky, ano i *mocí a násilím*. Pročež od král. komory 19. června r. 1625. hejtmanu *komorního panství Poděbradského* poručeno bylo, aby *nekatolickým sousedům a obyvatelům v městě Poděbradech nad Labem* po vyjití lhůty čtyřnedělní *zastavil živnosti městské*. (R. 109/12.) Potom k návrhu král. místodržitelství ze dne 6. prosince r. 1625. císař. resolucí ze dne 5. ledna r. 1626. *zapověděno bylo i poddaným nekatolickým vstupovati v stav manželský* a nařízeno, aby každý, kdož by proti tomu jednal, potrestán byl ztrátou polovice svého jmění. (R. 109/1.) Ale ani tento prostředek neprosplával, což i papežský vyslanec Karaffa, jehož přičiněním záповěď manželstva mezi nekatolíky byla vydána, uznával, když se pozorovalo, že mnozí poddaní dávali se oddávati tajně od kazatelů svých, jiní raději kuběny si drželi, než by před vstoupením v manželství přistoupili k víře katolické. (Karaffa: Germ. na str. 218.) Protož počalo se vkládati vojsko také do příbytků nekatolických poddaných, od nichž tak dlouho vychováváno býti mělo, až by k víře katolické přistoupili; kdož by z poddaných tak učinili, od těch vojáci měli býti vyzdviženi a jiným tvrdošijným poddaným k vydržování přidáni.

Tímto ubytováním vojska, zvláště pak jezdeckva Dona Martina de Huerta, které týráním a sužováním nekatolíků nad ostatní vynikalo, na mnohých statcích soukromých i na některých panstvích komorních lid poddaný v městech a městečkách, někdy i na vesnicích k víře katolické násilně byl přiveden. Mnozí však, zvláště lid vesnický, utíkali před vojskem

a skrývali se po horách a po lesích, nechtějíce se navrátiti k živnostem svým od vojáků zpustošeným, takže mnohdy jako zvěř byli honěni. Nemálo osob z panství komorních i z jiných měst a městeček pro reformaci zběhlých zdržovalo se podružstvím i jinak v městech pražských, takže radě a rychtářům pražským od komory české 17. června r. 1625. nařízeno bylo, aby měšťané pražští žádných osob přespolních pro náboženství zběhlých do svých příbytků nepřijímali ani je u sebe nepřechovávali pod trestáním na statku jak toho, kdo by někoho zatajil, tak také toho z uprchlých, kdo by se z Prahy odebrati zanedbal. (Arch. místodrž. 109/12. — Arch. města Prahy: Kniha dekretů, 747. str. 1.)

Na doklad toho z přemnohých případův uvedeme zde jenom některé. Na *komorním panství Dobříšském* utekli před vojskem za příčinou reformace tam ubytovaným skoro všickni poddaní z vesnic; též z městečka Dobříše ušlo pryč od živností svých 16 sousedů, jenom ostatních 26 sousedů přivedeno bylo k víře katolické. Proto hejtman téhož panství žádal 2. května r. 1626. král. místodržícího knížete z Lichtenšteina, aby vojsko z Dobříše bylo vyzdviženo a jinam obráceno, připovídaje, že se přičiniti chce, aby lidé poddaní po vesnicích, když by se zase k živnostem svým navrátili, k víře katolické, avšak bez pomoci vojska byli přivedeni. — Též na *komorní panství Točnické a Zbiroh* zvláště do města *Žebráku* mělo býti vloženo 100 pěších vojáků pod kapitánem Schoberem z panství *Vlašimského a Domašínského*, kdež k opravě náboženství byli ubytováni. Ale hejtman dotčených panství, obávaje se, aby lid poddaný ze strachu před vojskem od živností svých neutekl, podal 18. dubna r. 1626. na komoru českou zprávu, že v městě *Žebráku* všickni sousedé (až na 6 chudých) již r. 1625. náboženství katolické přijali a také již v ostatních městech k týmž panstvím náležejících všickni sousedé katolíky se stali. Protož vedle cíś. resoluce ze dne 9. května r. 1626. poručeno bylo, aby dotčené vojsko na jiná místa nekatolická bylo obráceno. (R. 109/12.) — K návrhu hejtmana *panství Kinžvartského* ze dne 13. května roku 1626. měli přinuceni býti k víře katolické ubytováním vojáků tvrdošíjní měšťané kinžvarští. (R. 109/12.) — Také purkrabímu hradu pražského od král. místodržitelství 5. března r. 1626. bylo

nařízeno, aby poddaní na *statcích k nejvyššímu purkrabskému úřadu náležejících*, zvláště pak v městě *Velvarech* až do neděle *Judica* k zpovědi a přijímání pod jednou způsobou byli přidrženi s tím poznamenáním, že se proti tvrdošijným i *vojenské moci* má užiti. (R. 109,1.) — I na *statek duchovní opata broumovského* vloženo býti mělo vojsko do Broumova k reformaci nekatolických měšťanův a poddaných. Ale poněvadž broumovští poddaní katoličtí i nekatoličtí jak od vojska nepřátelského tak i od císařského (které nebylo lepší nepřítel) již před tím přes půl druhého léta byli sužováni a na mizinu uvedeni, takže nekatoličtí poddaní již ničeho pozbýti nemohli; na žádost opata Jana Benona od král. místodržitelství 9. května r. 1626. odloženo bylo ubytování vojska do Broumova až do příštích svátků svatodušních, do kteréhožto doby poddaným lhůta k přijetí víry katolické od opata byla dána. *) (R. 109/12.)

Z případův uvedených poznati lze, jak násilně předsevzata byla reformace lidu poddaného r. 1626. skoro na všech *statcích*, že však neměla úspěchu očekávaného z příčin právě vytčených. Valný počet nekatolických poddaných (dle zprávy Viléma hraběte Slavaty přes 30.000 usedlých, nepočítaje v to ženy, děti a jiný lid svobodný) utekl do sousedních zemí, zvláště do Saska, Míšenska a Lužice.

Proto přikázáno bylo od císaře 21. dubna r. 1626., aby král. místodržící kníže z Lichtenšteina a arcibiskup pražský Harrach, jakožto hlavní komisaři reformace v Čechách, našli *spůsob lahodnější k uvedení nekatolíků do lůna církve svaté*.

*) Učitel v Heřmánkovicích (Hermsdorf) na Broumovsku Martin Roth uvádí ve své »Kronice« r. 1625. následující katolické vyznání víry, z něhož však stane se vyznání víry evangelické, čteme-li řádky vedle sebe stojící bez ohledu na čáru je oddělující:

Ich sage gänzlich ab,
Luthero biss ins grab.
Ich Lache und Verspoth
Luthero sein Geboth.
Ich Hasse mehr und mehr
Luthero seine Lehr.
Bei mir Hat keinen standt,
Was Luthero ist Verwandt.
Wer Lutherisch verstirbt,
In ewigkeit Verdirbt.

Der römischen Lehr und Leben
will ich sein gantz ergeben.
Die Mess und ohren Beicht
ist mir gantz Sanfft und Leicht.
alle die dass Papstumb Lieben,
Hab ich ins Hertz geschrieben.
alle römische Priesterschaft,
Lieb ich mit aller Krafft.
dass Himmelreich soll Erben,
Wer römisch Bleibt im Sterben.

Dle toho nařízení arcibiskup starati se měl o to, aby kněží učení a důmyslní, zvláště Jesuité, poučovali všechny nekatolíky, neužívající žádného násilí. Kníže z Lichtenšteina pak 30. dubna r. 1626. přísně poručil, aby *nikdo nepřijímal na grundy své a nepřechovával takových osob, které nechtějíce přistoupiti k víře katolické, z gruntů vrchností svých pryč ucházely, nýbrž aby každý takové poddané zběhlé vrchnosti, které přináleželi, ve známost uvozoval a vydával, jak o tom již při městech královských zpráva jest podána.*

Ale poněvadž reformaci poddaných na některých statech zdržovali nekatolické vrchnosti nebo hejtmané a správcové statků, kardinál Harrach, jemuž cíś. resolucí ze dne 5. února r. 1627. s třemi nejvyššími úředníky jakožto vrchními komisary svěřeno bylo (jak při městech královských jest již vytčeno) provedení nové reformace v království Českém, vymohl na císaři přispěním papežského vyslance Karaffy rozkaz, daný 26. a 31. července r. 1627., dle něhož všickni nekatoličtí páni a šlechtici ve lhůtě šesti měsíců přistoupiti měli k náboženství katolickému; o čemž na místě svém obšírně pojednáme. Pro lepší pak vyřízení reformace vedle cíś. resoluce ze dne 16. prosince r. 1627. vyslání byli od arcibiskupa do všech krajů jistí *subdelegati* (jeho plnomocníci nebo komisaři arcibiskupští) a *informatores* (misionáři, zvláště Jesuité), kteří by jak lid sedlský, též měšťanský a celé obce, tak i vyšší dva stavy panský a rytířský v katolické víře pilně vyučovali; zároveň pak jim k pomoci vypraveni byli od světských vrchních komisařů reformačních cíś. komisaři, kteří by všechny osoby nekatolické buď do měst krajských anebo na některá jiná místa příležitá před sebe obeslali, jim cíś. nařízení k obnově náboženství oznámili a je všelijakým prostředkováním pohnutelným k tomu přivésti se snažili, aby se jeden každý od dotčených subdelegatův a informátorův (učitelů duchovních) dobrovolně vyučiti dal víře katolické a k ní přistoupil. (R. 109./10.) Vyučování lidu trvalo 10 až 20 dní a končilo sv. zpovědí a přijímáním velebné svátosti oltářní pod jednou spůsobou. Představení osad měli toho dbáti, aby aspoň všichni muži brali účastenství na kázání učitelů duchovních, z nichž po ukončené reformaci zůstaven byl obyčejně jeden na výpomoc místnímu faráři. Měla-li se komise reformační odebrati do místa

známého pro tvrdošijnost jeho obyvatelstva, přidání jí byli vojáci k ochraně duchovních. — A poněvadž se shledalo, že velikou překážkou reformace jsou *knihy bludařské*, vyhlášen byl dekretem král. místodržících ze dne 10. května r. 1628. císařský rozkaz, aby knihy klamná učení obsahující byly vyhledávány u poddaných skrze osoby právem k tomu zřízené, a buď hned se páliły buď v knihovnách klášterních ukládaly; zároveň se pod přísným trestem zapovídalo, takové knihy čísti nebo tisknouti. (Arch. místodr. R. 109/10.)

Po vydání cíś. nařízení reformačního ze dne 31. července r. 1627. obráceno bylo od Jesuitů v provincii České 16.259 osob. Zvláště pak získali jesuité kolleje pražské 204 nekatolíky v Praze a missiemi v *Křivoklátě*, v *Brandýse*, v *Žatci*, v *Oujezdě Červeném*, *Kladně* a *Chlumci* (Vysokém) mimo některé celé vsi na 3334 osob, potom všecky poddané na *panství Šluknovském* i s pánem téhož panství hrabětem Wolfgangem Mansfeldem. Na panství *Karlštejnském*, kde téměř veškeren lid byl nekatolickým, obráceno bylo v *Tětíně* po velkém odporu 500 osob přičiněním P. Kravařského, který tam k žádosti Jana Kavky z Říčan byl poslán. Taktéž pomocí P. Chanovského přivedeni byli k víře katolické všickni poddaní statku *Protivínského*. Mimo to obrátili jesuité krumlovští 20 osob v Krumlově a na panství knížete z Eggenberga zvláště v *Prachaticích* a *Bavorově* 765 poddaných, mezi nimi přes 60 žen tvrdošijných. Jesuité chomutovští získali 110 a jindřichohradečtí 34 nekatolíků, jičínští pak přinutili k přijetí víry katolické uvězněním 123 měšťanů v městě *Jičíně*. Naproti tomu nemohli se misionáři jesuitští na panství *Jablonném* (Gabel) pánů Berků z Dubé vykáhati patrným úspěchem díla svého, protože sousedé nekatolíčtí z města Jablonného docházeli k službám Božím přes pomezí do Lužice, kde zdržoval se v Žitavě jejich dřívější kazatel Řehoř Roscher, r. 1623. z Jablonného vypuzený. (Schmidl III. 788—803.)

Mnozí však poddaní, nechťejíce se dáti napraviti, ucházeli opět z gruntů vrchností svých a zdržovali se pokoutně na rozličných místech buď v městech anebo na cizích panstvích, kdež od správcův a jiných osob nekatolických i katolických byli přechováváni proti cíś. vůli, vyslovené již patentem od knížete z Lichtenšteina 30. dubna r. 1626. vyhlášeným. Protož cíś. pa-

tentem ze dne 13. května r. 1627. a ze dne 29. ledna r. 1628. opět přísně bylo přikázáno, aby *nikdo z obyvatelův i pánů království Českého žádných osob, buď pro víru nebo pro jinou příčinu zběhlých, na grunty své nepřijímal* ani sám nepřechovával ani nikomu jinému přechovávati nedopouštěl, nýbrž o nich ihned v městech královských a věnných nařízeným rychtářům a úřadům i jiným vrchnostem, kterýmž přináleží, bez odkladu v známost uvedl a jim je na nejprvnější připsání bez odporu každého jistě vydával. Kdo by se podle toho nařízení poslušně nezachoval, ten každý upadnouti měl v pokutu zřízení zemským vyměřenou a cíś. resolucí ze dne 13. května r. 1627. zdvojnásobněnou, totiž sto kop grošů českých, a to tolikrát, kolikrát by se toho na kolikakoliv osobách těch a takových dopustiti opovážil. Patent ten vyhlášen byl opět 22. června r. 1629. po všem království Českém, poněvadž mnozí z pánův obyvatelů král. Českého, dotčeného nařízení nedbajíce, cizí lidi poddané pro náboženství zběhlé k sobě přijímali, jim zakoupení a usazení se na gruntech svých povolovali a netoliko o nich vrchnostem jich věděti nedávali, ale také, když která vrchnost o ně se k nim dopisovala nebo pro ně jisté osoby vysílala, vydati jich nechtěli, a tudy týmž poddaným zběhlým dávali nemalou posilu k další tvrdošijnosti a neposlušnosti. (C. 215, C. 11. & R. 109/1.)

Na základě těchto patentů žádalo král. místodržitelství české 1. srpna r. 1629. knížete kardinála Dietrichšteina, aby někteří poddaní, kteří, nechtějíce náboženství katolického přijíti, s manželkami, dětmi i věcmi svými ze statku *Hojovice* (Táb. kr.), paní *Anně Ježovské z Paběnic* náležejícího, na Moravu zběhli a tam se zdržovali, dotčené Ježovské vydání a navrácení byli. — Též nařídili král. místodržící 28. listopadu r. 1629. purkraběti *panství Strakonického* a hejtmanu *Varvažovskému*, aby některé lidi poddané ze vsi *Dolu* z gruntu vladky *Jana nejstaršího Kalenice z Kalenic* pro náboženství zběhlé, kteří se proti cíś. záповědi patenty publikované a proti sněmovnímu snesení roku 1628. zavřenému na gruntech panství Strakonického a Varvažovského velmistra řádu Maltánského hraběte *Viléma Vratislava z Mitrovic* zdržovali, pod pokutou témuž Kalenicovi vydal. (R. 109/20.)

Pokračování příště

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)